

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 florini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
1 galbeu cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonédia la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiu, séu prin posta
séu prin domni co-
lectorii.

Nr. 7.

Brasiovu 1. Aprilie 1873.

Anulu VI.

Sumariu: Ioanu Corvinu de Hunedór'a. (Urmare.) — Casatori'a si unele date statistice. — Colectiune de diplome istorice transilvane. (Urmare.) — Despre mór'a de papiru dela Strugari. — Contribuiri pentru fondulu academieii. — Bibliografia.

Ioanu Corvinu de Hunedór'a, originea, genealogi'a, faptele sale im- mortali.

(Urmare.)

Despre locul nascerei lui Ioanu Corvinu nu se scie nimicu cu certitudine istorica. Cã elu s'ar fi nascutu in Transilvani'a, in una comuna rurale anume Corvini séu Corbeni dein comitatulu Hunedórei, pe unguresce Hollos, este simpla conjectura (gacitura) ungurésca. Las' cã in comitatulu Hunedórei, ori cãtu este acela de intensu, nu se afla nici-una comuna cu numele Corvini séu Corbeni ori Hollos, dara de ce se nu respectamu cuventele diplomei dein 1409 citate mai in susu, si se ne indestulamú a presupune, cã locuinti'a parentiloru lui Ioanu a fostu de regula Hunedór'a, unde li s'au potutu nasce atãtu acestu filiu cãtu si celilalti prunci. De altu-mentrea acésta impregiurare in casulu de facia nu este de nu sciu ce importantia istorica, potemu trece usioru preste ea. Intr'aceea istoriculu grecu si contemporanu Chalkokondilas scrie limpede, cã Ioanu s'a nascutu in Transilvani'a la Hunedór'a; numai cãtu greculu scrie cuventulu Huniadora séu Huniad asiá precumu ilu si pronuncia grecii, cã-ci altu-mentrea nu'lu potu pronuncia; asia dara: ἀπὸ Χωνιατῆς πόλεως Ἀρδελίου, dein cetatea Hunedór'a in Ardealu, precumu traduce si com. Iosifu Teleki, care mai citédia inca si pe unu scriptoriu, anume Cuspianus, carele inca afirma, cã Ioanu s'a nascutu in Hunedór'a.

Ioanu Corvinu mai avuse unu frate cu numele totu Ioanu, barbatu care pre cãtu a fostu in viétia, isi castigase alaturea cu frate-sen multa lauda si gloria, precumu vomu vedea mai la vale. Cã Voicu si Elisavet'a avusera doi filii pe acelasi nume, de acésta se nu se mire nimeni, pentrucã mai de multu era lucru fórte usitatu, cã parentii se aiba cãte doi prunci homonimi, éra candu ii strigá, ii distingea prin diminutive, séu prin vreo calitate órecare; asia scimu bene, cã de ess. dein Ioanu se face la noi la daco-romani Iuonu, Iuonellu, Iuonasiu, Iuonica, Onu, Nicu, éra mai de multu se facea si Iancu si Iangu si Ianu, camu pe grecesce, de unde vene cã unii scriptori numescu pe Ioanu Corvinu Iancus, Iangus,

inca si Janus si János, pe unguresce. De altu-mentrea si c. Ios. Teleki produce mai multe esemple, unde familii dein cele mai de frunte avea cãte doi pe acelasi nume. Ladislau voda alu Transilvaniei avuse doi filii, totu Ladislau, 1313. Stefanu voda avuse doi filii Nicolae 1399. Dein famili'a Bethlen au fostu doi frati Grigorie. Podiebradu regele Bohemieii avuse doi filii Henricu. Fridericu marchionulu de Brandenburg avuse doi filii totu Fridericu etc. etc.)*

Ioanu Corvinu avuse si sorori, si inca pre cãtu ne permitu unele documente cã se combinamu, atãtu sorori bune, adeca dein aceiasi parenti, séu cumu se dice cu terminulu latinescu juridicu, sorores germanae, apoi si sorori vitrege, si anume dela aceeasi mama, care se maritase aduo'a óra, adeca cu terminulu juridicu, sorores uterinae, dein acelasi pantece. Un'a dein sororile bune a le lui Ioanu Corvinu a fostu Marin'a, maritata dupa boieriulu de frunte Manuila séu Emanuilu (nu Manzilla) dela Argesiu, filiu alu lui Danu-voda. Acésta fusese mama-buna (lat. ava) mitropolitulu primat Nicolae dela Strigonu, precumu poti vedé dein istori'a scrisa de acesta, dein care dn. Cipariu reproduce interesantele escerpse in Archivu Nr. XXXVI. dela 1870.

Scriptorii mai vorbescu despre una alta sora a lui Ioanu Corvinu, care a fostu mam'a banului Ioanu Secula si a priorulu dela Vran'a (in Slavoni'a), anume Toma Secula, precumu le dicea romanii si serbii, precumu observase si istoriculu Istvánfy; Zekel, Székel, cumu scriá ungurii. Numele acestei sorori nu se afla nicairi. Unii credu cã totu acésta sora ar fi fostu aceea, pe care Ioanu era se o marite (dóra cã veduva?) dupa faimosulu bohemu Giskra, cu care Corvinu avuse atãtea batalii, si cu care era se inchiaia pace, confirmandu-o si prin acea casatori'a, dein care inse nu s'au alesu nimicu.

Cu totulu positiva este scierea despre una atrei'a sora a lui Ioanu Corvinu, anume Clar'a, acésta inse era sora vitrega, numai dein mama, séu cumu se numesce ea in diplom'a de donatiune data de regele Ladislau posthumu in a. 1456, „sororem suam

*) Teleki, Hunyadiak kora tom. I. pag. 49 poti afla si mai multe esemple de acestea.

uterinam, sorori suae uterinae.“ Acea sora Clar'a fusese maritata dupa Pancratiu voda (Pongracz) dela Dengeleagu, éra pe candu i se facù donatiunea, ea era veduva remasa cu trei fetiori ai sei, anume Ladislau, Ioanu si Andreiu*).

Famili'a Corviniloru mai avuse si alti consangeni, anume in un'a familia totu romanésca dein comun'a Cincisiu in comitatulu Hunedórei, district. Hatiegu, care nume in limb'a unгурésca s'a prefacutu in Chonok, Chionok, Csonok, mai tardfu Csolnok si de aici derivatulu Chonokos, Csolnakos. Ioanu Corvinu in calitatea sa de gubernatoriu ale Ungariei facùndu acelei familii dela Cincisiu una donatiune frumoasa pentru meritele ostasiesci ale membriloru ei de secsulu barbatescu, in diplom'a sa data dela cetatea Temisisiór'a in dio'a de inaltiarea Domnului a. 1447 ii arata cu numele loru asia: Nobilii Daan, filii ai repausatului Iaroslau dela Cincisiu, apoi Voicu si Petru Sorbe si Ioanu filii ai numitului Iarislau.

In anulu urmatoriu 1448 Ioanu Corvinu emite dela Caransebesiu unu decretu de protectiune in favórea aceleiasi familii dela Cincisiu, in contra mai multoru impilatori. Astadata gubernatoriulu I. Corvinu spune, cà amersu la elu Voicu dela Cincisiu, pe care'lu numesce „frate alu seu impartitoriu,“ „frater condivisionalis,“ adeca cu care cineva imparte, de ess. lucruri de hereditate. Acelu Voicu venise la Ioanu Corvinu in numele seu si in alu filiiloru sei anume Ladislau (Vladu) si Sandrinu, cumu si in numele lui Danu filiu alu lui Iarislau.**)

Ambele acestea documente traduse si de G. Sincai in partea II. a cronicei sale (pag. 13 et 17), publicate de altii dupa originalu, sunt recunoscute in totu respectulu de authentice; totusi ele ne lasa in mare dubietate despre natur'a consangenetatei in care se aflase famili'a Corviniloru cu famili'a Cincisieniloru. Nu cumu-va Elisaveta, mam'a Corviniloru, remase veduva de primulu seu barbatu Voicu, s'a maritatu dupa unu Cincisianu? Care se fia adeveratulu intielesu alu barbarismului latinescu „condivisionalis“ in decretulu dein 1448 alu lui Ioanu Corvinu? Acestea intrebari remanu deschise pentru scrutatori; noi avemu a face aici numai cu date càtu se póte de positive.

Soci'a de casatoriá a lui I. Corvinu a fostu Elisavet'a Selagénu, (pe ungresce Szilágyi), cu care avù pe cei duoi filii geniali, Ladislau si Mateiu. Anulu

*) Acésta memorabile diploma de donatiune aflata in archivulu tierעי celu dela Clusiu-Monasteriu, nu a fostu cunoscuta, pâna nu fu publicata de càtra c. Iosifu Teleki in tom. X. pag. 495. Cu acésta diploma i se da lui Ioanu, sororei sale vitrege Clara si celoru trei filii ai ei, titulu novae donationis cetatiu'a Lita in comit. Clusiu, cu alte 14 comune, si adeca Savadisl'a (Szt. Lászlo). Fenesiellu, Hasdate, Secellu, Filea de susu, Filea de diosu, Agrisiu, St. Craiu etc.

**) Ambele acestea documente esite in favórea acelei familii romanesci dela Cincisiu s'au mai publicatu si de càtra altii, se vedu si la G. Sincai in tom. II, pag. 13 et 17 in traductiune, voru urma inse si in collectiunea nóstra.

acestei casatorii inca nu se scie positivu; este inse prea bene cunoscutu funestulu evenimentu, candu adeca s'a taliatu capulu lui Ladislau in a. 1457. In acelu anu Ladislau era june frumosu de 24 de ani, prin urmare parentii loru era casatoriti circa pe la a. 1430. Prin soci'a sa si prin maritarea sororiloru sale totu dupa ómeni de positiune inalta, Ioanu Corvinu veni in cusería si cumnatfa cu mai multe familii dein cele mai de frunte in Transilvani'a si Munteni'a, in Serbi'a si Ungari'a, precumu s'a vediutu si pâna acilea. Se scie mai departe, cà renumitul barbatu Michailu Selagénu alias Szilágyi, care se pusese cu peptulu cá nepotu-seu Mateiu se fia alesu de rege, a fostu unchiu dupa mama alu Corviniloru. In unu documentu remasu dela a. 1448 Ioanu Corvinu numesce pe comitele Georgie Marnaviciu dela Nissa in Bulgari'a, consangénu alu seu preaiubitù. Dara si pe fostulu seu collegu in vaivodatu Nicoláe de Uilacu (Satu-nou) ilu numesce Ioanu Corvinu intr'unu actu dela 1443 frate prea iubitù. Se pare inse cà acestia dein urma era numai frati, precumu le dicemu noi, de cruce, mai multu manifestarea simtiementeloru amicali, care se mai vedu si in dilele nóstre ici-colea cá de raritate. Facia cu inemicii sei, precumu fusese ingantatulu palatinu Ladislau Gara, perfidulu comite Ulricu de Cilli, cu Georgie domnulu Serbiei si cu Stefanu Tomasoviciu domnulu Bosniei, cu boemulu Ioanu Giskra si cu Pancratiu dela Sacoltia, Ioanu Corvinu a cercatù impaciuire si relative confederatiune, parte prin desponsarea celoru duoi filii ai sei cu ficele, buna óra a lui Gara si a lui Cilli, parte prin alte midiolóce, cumu donatiuni, juramente s. a., de si tóte acestea nu multu ii folosira, ci 'iau folositu virtutile proprii, prudenti'a insocita de unu curagiu totulu extraordinariu, mai alesu in acelea tempuri de coruptiune barbara, candu la cei mai multi magnati ai tierעי le placea se'si petréca in betii, in certe si batalii reciproce, si pe la femeii.

Dupace compuseramu arborele geneologicu alu familiei Corviniane, pre càtu ne permisera documentele càtu au vediutu pâna ací lumin'a, ori-cine póte vedé, fia si numai dein acestea insemnari istorice destulu de contrase si prescurtate, cà toti scriptorii càti s'au incercatu a deduce originea Corviniloru de airea, dela alta natiune, au perdutu tempulu indesiertu, precumu l'au perdutu si aceia, carii déca nu'i potura nega originea romanésca, incai sustienura orbesce, cà Corvini s'aru fi trasu dein una familia prea obscura, intru atàta, càtu anume Ioanu Corvinu cá junisioru ar fi sierbitu mai antaiu la unu turcu, anume Ali, de unde apoi ar fi trecut in servitiulu domnului Serviei. De altu-mentrea amestecarea de fabule góle intre faptele istorice de cea mai mare importantia nu este nici-unu lucru raru; inse de aceea e critic'a, pentrucá se aléga adeverulu dein fabule si minciuni. Intr'aceea ce lucru mare ar mai fi, déca Corvinescii aru fi esitu tocma si dein opinci, adeca dein poporulu tieranu. Si adeca la inceputu

au fostu mai bune acelea cete semiselbatece, care siedea in corturi, bea lapte de callu si rodea la carne viia? Si cãti ómeni noi nu amu vediutu inaltanduse pãna la cele mai mari graduri ale societãtiloru omenesci, fia si numai in secolulu nostru. Cine au fostu Napoleonidii, cine Murad si Bernadotte, cela rege neapolitanu, cesta rege alu Scandinaviei? Si cine este Thiers, fìliulu unui simplu profesionistu dela Marsili'a? Dara ce se faci vanitatei, invidiei si rancunei omenesci si mai alesu celei aristocratice si celei nationale! Indesiertu vei respunde la multi dein ei cu Cicerone: Meum genus a me incipit, tuum in te desinit, adeca cumu amu dice: laud'a si glori'a cea a-deverata a familiiloru nòstre se incepe dela noi, éra a vòstra a incetatu chiaru cu voi. Ioanu Corvinu inca respundea inemiciloru sei totu in sensulu acesta, precumu adevérdia unii chronicari.

Dupa acéstea credem, cà e tempulu cà se trecemu la descrierea vietiei si a fapteloru lui Ioanu Corvinu, in proportiunile in care ne permite spatiulu foliei nòstre.

II. Continuare, evenimente diverse.

Despre anii prunciei si ai primei junii a lui Ioanu Corvinu nu se scie mai multu decãtu aceea ce contine diplom'a cea memorabile, cu care Ioanu Corvinu fu onoratu la betranetiele sale de càtra tenerulu rege Ladislau posthumu, adeca celu nascutu dupa mórtea tata-seu. Acea diploma ce pórtã dat'a dein Prag'a, atrei'a di de Rosalii 1454 si se intende la Fejér pe 14 pagine, contine si unu feliu de biografia a lui Ioanu Corvinu, in care se dice intre altele, cà elu cà teneru avuse portari fórte laudabili, cà era pre càtu seriosu si cu gravitate, pre atãta si matoru de mente, mai incolo cà ceea ce altii castigã numai prin protectiune, favóre si cu titlulu nobilitatei loru, lui Ioanu Corvinu ii venea dupa versare de multe sudori, prin virtute, mente destépta si fatige de di si nópte (eo sudoribus, virtute, ingenio et vigiliis suis ascenderet). Anii juniei ii petrecuse Ioanu Corvinu éra si fórte bene, essercitandu'si corpulu la lucru, la fatige militaresci, prin care aruncã fundamentele la faptele cele mari si glorióse, cà si prin moralitatea si portarea sa cea nobile (ingenuis moribus). Acestea portari eminente ale junelui Ioanu au indemnatu pe regele Sigismundu, cà nu numai se'lu inaintedie la rangulu de oficiariu in armat'a sa, ci l'a luatu si intre adiutantii sei; éra fiendu-cã fidelitatea si devotamentulu lui Ioanu in servitiulu seu a placutu fórte multu regelui Sigismundu, asia a urmatu cà successive fu admisu si in consiliulu regelui, pe care dupa aceea trebui se'lu insociésca pretotindeni, atãtu in espeditiuni bellice, càtu si anume in calatoriile ce avuse a face Sigismundu cu scopu de a castiga corón'a imperiale. Adesea Ioanu isi aruncase viéti'a in periculu pentru regele seu.

Dein acéstea cuvente a le susu citatei diplome se vede, cà Ioanu Corvinu urmase tatalui seu Voicu

in calitate de „miles aulae regiae la Sigismundu.“ Cu tóte acéstea, mai sunt si alte urme de documente, dein care inchiaiemu, cà Ioanu Corvinu cá recrutu, cadetu séu iuncaru, sergentu, suboficiariu si oficiariu subalternu, séu cumu se mai dice in limb'a moderna, nu servise mai antaiu in armat'a regelui Sigismundu, ci parte a casa, in patri'a sa Romani'a, parte in vecin'a Serbia in contra turciloru, cu care invetiase a tractá si a se bate de minune. In unulu dein bel-lurile turcesci ilu va fi cunoscutu regele Sigismundu mai de aprópe, dupa care apoi ajunse si Ioanu, cumu amu dice pe calea tata-seu, la curtea regésca, buna-óra cumu ajunse in dilele nòstre Fr. Nopcea pe calea unchiu-seu, carele pãna la betranetie grele fusese in Vien'a cancellariu alu Transilvaniei si bene vediutu la curtea imperiale, séu cumu ajunse Traianu Doda in statulu majoru fóra picu de protectiune, pãna ce se facù generariu, séu cumu fusesera generarii Papilla, Calliani si alti romani.

Dupa scriptoriulu L. Chalcocondilas, Ioanu Corvinu si-ar fi inceputu carier'a sa militaria in Serbi'a la curtea domnului acelei tieri. Acolo cu ocaziunea unei venatori mari au datu preste unu lupu fórte mare; éra fiendu-cã domnulu (cnezulu, despotulu) Serbiei descoperí dorinti'a sa càtra oficiarii sei, cà 'iar placea fórte cà se aiba pielea acelu lupu, junele oficiariu Ioanu Corvinu luandu pe lupu la góna, alergã dupa elu preste vali si preste dealuri, si nu se lasà pãna nu'lu ucise, éra pielea lupului o facù presentu despotului. Atunci acesta coprinsu de mirare pentru estraordinari'a perseverantia si barbatia a lui Ioanu, a disu càtra celi dein pregiurulu seu: Dein acestu june valorosu are se se aléga omu de renume mare.

De ací incolo chiaru si scriptorii contemporani differu si isi contradicu fórte multu asupra locului si tempului in care va fi servitu Ioanu Corvinu pãna pe la a. 1410, adeca pãna in etate circa de 23—24 de ani, éra acéstea contradiceri nu le potura deslega nici Fejér si nici Ios. Teleki. Totu ce mai scie acestu dein urma se ne spuna dein acei ani despre Corvinulu nostru, sunt unele citate dein memorialele francesci ale lui Commines, in care acesta numesce pe Corvinu de repetite-ori „cavalerulu albu“ si „vigorosulu cavaleru albu dela Valachia, le Chevallier blanc, de la Vallaquie.“

La episcopulu dein Zagrabi'a (Agramu) Ioanu Corvinu nu a servitu nici-una data, ci numai tata-seu, precumu s'a observatu si mai susu.

Unii scriptori numescu, care pe Ujlaki, care pe Csaki si pe Csanádi, sub acaroru comanda aru fi servitu fratii Ioanu Corvinu. Disputa desiérta. Junii Corvini cá ori-care alti soldati juni, au servitu sub mai multi capitani si comandanti, pe carii 'iaru si cineva numai candu ar avea de inaintea sa una biografia scrisa fórte minutiosu, séu registrele de atunci ale armatei. Noi se lasamu si acilea conjecturele desperate si se trecemu éra si la date positive.

Dein susu citat'a diploma a lui Ladislau posthumu aflamu in modu positivu, cà intre anii 1410 si 1430, adeca vreo duoedieci de ani Ioanu Corvinu a fostu necurmatu in armat'a si la curtea regelui Sigismundu, l'a insocitu pe acesta la Francofurtu cu ocaziunea incoronarei, a participatu la bellulu religiosu si de successiune in Boemi'a, cá si la cele turcesci, in care totdeauna s'a distinsu cá celu mai curagiosu dein mai multe mii, si mai adesea cu pericolulu vietiei. In an. 1431 Ioanu Corvinu a insocitu pe imperatulu Sigismundu la Mediolanu (Milano) in Itali'a, unde avea se suscepa corón'a de feru a Lombardiei. Cu acea ocaziune Ioanu Corvinu remase pe doi ani in servitiulu ducelui de Mediolanu, cu scopu cumu voliescu a sci unii scriptori, cá se cunósca mai de aprópe artea militaria asia, precumu era ea essercitata si practicata in Itali'a si preste totu in Europ'a meridionale.

In an. 1433 Ioanu Corvinu s'a reintorsu dela Itali'a, si se pare cà pe atunci Sigismundu l'a trimisu la Serbi'a cu scopu de a sta domnului Serbiei in ajutoriu in contra turciloru; celu pucinu asia ese dein scirea pastrata de Chalcocondilas. In a. 1437 s'a intemplatu una batalía infricosiata in Serbi'a intre turci si intre óstea lui Sigismundu compusa dein unguri, serbi-croati si romani. Atunci turcii au fostu batuti fórte cruntu, patru comandanti ai loru inca au cadiutu in captivitate si au fostu dusi la Prag'a, unde petrecea Sigismundu infrantu de morbu si de betranetie. Ací inse nu se scie curatu, déca in acea batalía a fostu Ioanu Corvinu supracomandante, séu Pancratiu (Pongratz).

Ioanu Corvinu dela 1437 inainte.

Imperatulu si regele Sigismundu a lasatu la mórtea sa unu adeveratu chaosu, una confusiune dein cele mai periculóse in totu coprinsulu Panoniei si alu Daciei, cá si in Bohemi'a si in Croati'a, Serbi'a, Bulgari'a. Revolutiune in Transilvani'a, anarchia generale in Ungari'a, turcii in totu momentulu parati a trece preste Danubiu in Munteni'a, Banatu, Transilvani'a, Bohemi'a sbiciulata prin agitatiunile religióse si de successiune la tronu, tesaurulu regescu cu totulu desiertu. Acésta fu hereditatea la care successe genere-seu regele Albertu si fia-sa Elisavet'a, soci'a acestuia. La confusiunea acésta se mai adaose blastemat'i'a veduvei imperatese si regine, Barbar'a nascuta Cilly, care nu voiá se scia de successiunea genere-seu si a fiei-sei la tronu, ci lucru ne mai auditu, ea care acumu era in etate de 48 de ani, isi formase partita, cu care agitá, cá se fia chiamatu la tronu Vladislau dela Poloni'a, unu copilandru pe atunci numai de 12 ani, cu care inse ea, cotoróntia aprópe de cincidieci de ani, cerea cá se fia cununata! Sigismundu inse aflanduse pe patulu doreriloru, luase celu pucinu atàta mesura, cà cu càteva dile inainte de mórtea sa chiamase la se-nesi pe unu numeru órecare de archierei si magnati, ungureni si bohemi, caroru le recomandà in cuvente doióse si cumu amu

dice, cu limba de mórte, pe fia-sa si pe genere-seu, éra pe soci'a sa Barbar'a o aruncà in prinsóre, pentrucà dein intemplare apucase a'i descoperi planurile ei. In fine Sigismundu morí in 9. Dec. 1437.

Albertu fu incoronatu de rege alu Ungariei in 1. Ianuariu 1437 impreuna cu soci'a sa Elisaveta. Dupa acésta inse nu trecù multu, si se aprense unu nou bellu civile in Bohemi'a, unde una dein partite nu voliá se scia nimicu de regele si isi cautá altu rege. Socra-sa, de si o patise, totu nu se asiediá, ci lucrá cu adeverata cerbicía cá se castige de barbaru si rege de baiatulu Vladislau. Dein acea cauza genere-seu ii confiscà mai multe cetati si dominie, dandu-le pe tóte sociei sale Elisabetei*).

Pre candu Albertu avea se lupte in drépt'a si in steng'a in contra pretendentiloru, ilu alegu germanii de imperatu, si asia mai ocupandu-se si in acea parte, tierile dela Danubiu si Carpati remanu supuse la neincetate invasiuni turcesci. In fine éta cà in vér'a dein anulu 1438 turcii strabatura sub comand'a lui Ali pasia, filiu alu faimosului Evrenos pàna in Transilvani'a. Desideriu de Losontiu, viodulu de atunci alu tieriei, volí se ia mesuri spre a respinge pe turci si a'i scóte dein tíera. Tóte indesiertu. Partea cea mai mare a nobililoru nu volí se ésa in contra turciloru, ci ei remasera pe la casele loru, de frica cá nu cumuva in absentia densiloru poporulu se se rescóle de nou pentru libertatea sa. Dara si poporulu amaritu pàna la sufletu dein caus'a barbarei maltratari si a totororu atrocitatiloru boieresci, vediendu-se spoliatu de drepturile sale in tíer'a sa, mai bene s'a retrasu in codru cu familiile si cu vitele, si a lasatu pe nobili cá se se apere de turci in societate cu sasii privilegiati si cu secuii. Urmarea fu, cà turcii au intratu pe la Pórt'a de feru si strabatendu inainte, totu ardiendu si spoliendu, au ocupatu si cetatea Sabesiu, au cercatu optu dile se sparga si cetatea de atunci a Sibiului, dara neplacèndu-le a perde mai multu tempu sub densa, au inaintatu la Medeasiu si la Seghisiór'a, pe care le-au spartu, éra de ací au esitu tocma la Brasiovu, unde inca au arsu suburbiele, apoi dupace petrecusera in acésta tíera patrudieci si cincidecile, au esitu dein ea cu multime de predi si cu sieptedieci de mii de locuitori dusi in captivitate**). Cu acea ocaziune sasii au suferitu mai reu dein partea turciloru. Adeverata Nemesis, pentrucà eli in acelasu tempu ajutasera pe oligarchi intru calcarea drepturiloru poporului; ei ingraditi bene cu institutiuni democratice, avusera intru nimicu a se confedera cu oligarchi'a in contra democratiei, si asiá conlucrara fórte multu la debilitarea poteriloru tieriei, la destramarea si umilirea ei. (Va urma.)

*) Vedi documentele respective la Ios. Teleki tom. X.

***) Hammer-Purgstall Geschichte des osman. Reiches tom. I. cartea 10.

Casatori'a si unele date statistice.

Scriitoriulu acestoru linii a disu si a scrisu de repetite-ori in viéti'a sa, cà elu stà pe partea acelora, carii tienu casatori'a (matrimonium) de fundamentulu societatei omenesci, de nutritóri'a moralitatiei, a religiositatiei, a patriotismului si aপরাতórea sanatatiei fizice. Acésta este regula; totu ce cade afóra dein ea, sunt numai esceptiuni dela regula. Cà multe casatorii sunt si nefericite, la acésta nu e de vina institutiunea in se-nesi, ci e de vina educatiunea atátu cea intelectuale si morale, càtu si chiaru cea fizica ce se dà la cei mai multi ómeni, sunt prejudetiele, superstitiunile si lips'a totale de prepararea intielépta a generatiunei june pentru casatoria. La multe popóra sunt chiaru unele dogme religióse, care submina si corupu institutiunea casatoriei; la altele éراسi institutiunile politice si sociali facu cá casatoriile se nu correspundia scopului loru. Sunt mii de ani de candu multi dein barbati cei mai intielepti ai pamentului au mediatu asupra midiulóceloru, cu ajutoriulu carora se se póta inmultí casatoriile fericite si a se miciora cele nefericite. In fine a venitu christianismulu cu monogami'a si a indegetatu bazea cea adeverata, pe care trebue se stea casatori'a; inse vocea evangheliei pàna in dio'a de astadi o intielegu cei mai pucini ómeni, séu cà i dau una explicatiune cu totulu falsa si perversa.

Nimicu nu este mai acomodatú a ne arata, cumu este observata doctrin'a evangheliei in respectulu casatoriei, decátu datele statistice culese pe cale oficiale dein diversele tieri si staturi. In anulu trecutú s'au publicatu mai multe cifre statistice comparative asupra nascerilor de prunci dein casatoria legiuita si dein concubinatu. Dein acestea scótemu aici numai urmatóriele dupa procente.

In Londr'a capital'a Britaniei mari, dein câte 100 prunci se nascu numai 4% dein patu nelegiuitu. De altumentrea este cunoscutu si dein alte informatiuni, cà in tóta lumea christiana castitatea matrimoniale nu este aparata si supraveghiata cu atáta rigóre cá in Angli'a, unde nu numai femeile casatorite, ci si barbati casatoriti sunt supraveghiati óresicumu de càtra tóta societatea, si vai de acea persóna care ar ajunge in acestu punctu pe gurile ómeniloru.

In Lipsi'a la 100 prunci se nascu	20	bastardi.
In Parisu la 100 " " "	48	"
In Monachiu (München)	91	"
In Vien'a Austriei	118	"
In Rom'a	243	"

In Pest'a dupa unele date culese numai estempu, circa 57% sunt bastardi.

Diversitatea in acestea cifre este, precumu veduramu, nemarginitu de mare; tocma pentru acésta inse ele deschidu filosofiloru, theologiloru, barbatiloru de statu si toturoru parentiloru de familia unu campu largu pentru cea mai seriósa meditatiune. Pentru

Dumnedieu, cine se dea educatiune, dara cine si dà la atátu-amaru de bastardi, bitongi, copii de lele, aruncati asia dicundu, pe piati'a lunei, inferati óresicumu dela nascerea loru cu unu feliu de timbru alu infamiei, fóra cá ei, nefericitii, se visedie de acésta intru innocentia loru! Si óre asemenea fapture in partea cea mai mare nefericite, nu voru lua vindicta de acea societate, in midiuloculu careia ei se simtu isolati, si chiaru cá essilati? In multe casuri acea vindicta devene fiorósa. Las' cà chiaru despotismulu s'a folositu adesea de asemenea bastardi, mai alesu déca au fostu de secsulu barbatescu, dandu-le arme in mana spre a subjuga pe ceealalta societate, dara apoi cifrele urmatórie inca se potu esplica in parte mare dein lips'a de respectu càtra institutiunea casatoriei.

In Angli'a se vene unu omoru (homicidium) la 176,000 de locuitori.

In Holand'a 1 omoru la	163,000	loc.
In Prussi'a 1 " "	100,000	"
In Austri'a 1 " "	57,000	"
In Spani'a 1 " totu dein câte	4113	"
In Neapole 1 " " "	2750	"
In Rom'a 1 " " "	750	"

De unde atátea omoruri, assassinate prin pumnariu, glontiu si veninu, tocma in acelea tieri si cetati, unde sunt si bastardi cei mai multi? Au nu batu la ochi acestea cifre comparative?

Ar fi se ne ocupamu totu in acésta materia si cu Orientulu, mai pre susu de tóte inse cu Romania, séu mai bene, cu Romanimea intréga; dara unde sunt datele statistice, pe care se te poti intemelia cu óresicare securitate! Noi nu le avem, cà-ci dein pucine câte ne stau la dispositiune, nu se póte trage vreo conclusiune, fia macaru si aproximativa. Una totusi se scie: cà de càtiva ani incóce inchiaierea de casatorii a inceputu a se inpucina si la noi. Reu semnu, rele simptome. Lucsulu nebunescu si cá consecentia, anume in Munteni'a si Moldov'a, dotile (zestrile) cele exorbitante si ruinatórie de familii; iubirea de comoditate si nelucrare a mai multoru barbati si femei; poltroneri'a altora, carii se sparie de greutatile insocite cu viéti'a matrimoniale; dedarea mai multoru barbati la unu feliu de viétia selbatea, destramata, desfrenata; pretensiunile fantastice ale unoru femei tenere si ale mamelorú infumurate, cumu si alte mai multe rele sociali causédia miciorarea casatoriiloru legali si imultirea bastardiloru, de carii apoi séu nu ingrijesce mai nimeni, séu cà se ingrijesce asia, in càtu peru cei mai multi inca dein fraged'a pruncia. Apoi ne miramu totusi, cà anume in comunele cele mai mari ale Romaniei mortalitatea este mai mare decátu sunt nascerile.

In sidenti'a dein ¹⁵/₂₇ Februariu a camerei deputatiloru dela Bucuresci, cu ocasiunea unei interpelari se dete pe facia una dein cele mai periculóse gangrene sociali, care a inceputu a róde la corpulu nationale numai de candu s'a introdusu in Romania

casatori'a civile. Scopulu principale pentru care s'a introdusu de cãtiva ani încóce casatori'a civile dupa esemplulu Franciei si dupa analogii luate dein baseric'a primitiva a fostu: a reinfrena cumplitele abusuri introduse in baseric'a orientale prin episcopii calugarii, carii de una parte imultisera preste tóta mesur'a pedecele de casatoria pàna susu in a opt'a spitia si pàna la cele mai subtiri urme de cumnatã, cuscria si cumetria, éra de alt'a impartia la dispensatiuni cu sutele si cu miile, pàna susu la veri si verisióre primari, adeca pàna in a patr'a spitia, totu-deauna inse pentru sume considerabili, cá probe in-vederate de spurcat'a simonía si de rapacitatea calugarésca. Sponsulu si spons'a, séu parentii loru era spoliati adesea pàna la piele, pentrucà parochii si protopopii inca 'si luá partile loru. Urmarea era, cà dein acésta cauza multi barbati temenduse a se apropiá de „popi,“ in locu de a se casatorí, traíá in concubinatu, séu in adulteriu, séu in selbatacía barbara. Totu dein caus'a simoniei divortiturile se imultisera intru atàta, càtu ele relative intrecea cu numerulu pe ale protestantiloru. Cu mare dorere sufletésca cunoscese mitropolitulu Neofitu alu Ungrovlachiei reulu acestu mare, si anume la 1842 in tempulu petrecerei sale de vera la Brasiovu si la apele minerali cercetà cu multu interessu despre casurile de divortiu la diversele confessiuni dein Transilvani'a; éra dupace cocón'a Mariti'a n. Vacarescu se despartise de marele spatariu Cost. D. Ghica, pentrucá se se marite dupa noulu Domnu Georgie Bibescu, carele se despartise de soci'a sa nepóta a ultimului Brancovanu, mitropolitulu Neofitu nu numai cà le interdise cununi'a, dara inca pe cocón'a Mariti'a a scóse pe usia afòra cu asprele cuvete: „Esi afòra blastemato!“ Cu tóte acestea patriarchulu Constantinopolitanu le dete dispensatiune, si divortiatii se cununara la Focsiani, fiendu-le nulu Michailu Sturdia, domnulu Moldovei, Aug. 1845.

Regis ad exemplum totus componitur orbis, séu in limb'a popularia: Dela capu se inpute pescele. Se fiti vediutu mai apoi, cumu alergá càti trasi inpinsi pe la „popi,“ si cerea divortiu mai de multe-ori numai pentru càte una cërta de nimicu, séu si numai in urm'a cointielegerei reciproce intre barbatu si femeia, sub càte unu pretestu éراسi de nimicu, dara totu-deauna cu scopu perversu si desfrenatu, fòra a cugeta unu momentu la ruin'a morale a prunciloru pe cari'i avea.

Ei, bene, corres'a casatori'a civile acelea blastematii? Dupa unanim'a marturisire a camerei si a ministeriului depusa in faci'a tierei in $15/_{27}$. Febr. a. c., dela introducerea casatoriei civile in Romani'a, reulu in locu de a se miciora, s'a imultitu, casatoriile se impucina, concubinatele si tóte celelalte desfrenari care mai inainte se vedea mai multu numai pe la orasie, la clasele „civilisate“ (?), acumu au inceputu a strabate si la poporulu tieranu. Caus'a acestui reu se aflà in multimea formalitatiloru co-

prinse in lege si obligatòrie pentru toti locuitorii, apoi in taxele cele mari pe care trebue se le plătésca si cei dein urma sarantoci, déca voliescu se se însóre si marite. Adeca legea in se-ne are mai multe clausule stricatióse, desiuchiata, absurde, precumu se intempla mai cu tóte legile improvizate, cá si cumu ai improvisa vreo parada de ocaziune. Apoi totusi publicistii nostrii se mira si striga in gur'a mare, cà in Romani'a se nascu jidovi neasemenatu mai multi decàtu romani. Asia este, se nascu jidovi mai multi, pentrucà nici-unu poporu nu tiene asia multu la casatoria precumu tienu jidovii, pàna la excessu. Jidovii însóra pe toti urdurosii, indata ce li se pare cà este in trensii potere generatòria, apoi facu ce facu, ajuta pe teneri de colea pàna colea, pàna ce apuca aripe, cá se póta ingriji ei insii de familia. Nu atingemu acesta datina, séu mai bene lege jidovésca, cu scopu cá se o recomandamu intru tóte si neconditionatu, pentru-cà ne-ar fi grétia de atàtea fientie schidóle càte se mai vedu si pe la ei cá consecentia a unoru casatorii prematore, a altora de ómeni hecticosi si scrofulosi; dara se nu mai aruncamu pedece in calea casatoriiloru rationabili si pentru elementulu nostru nationale absolutu necesarie, nici se fabricamu séu cumu se dice, se inseilamu, se carpimu nescé legi absurde, care in locu se inaintedie procreatiunea si moralitatea, mai virtosu impedece pe ceea si imormenta pe acésta. De altu-mentrea ministrulu justitiei promise cu tóta solemnitatea, cà in venitóri'a sesiune va depune in camera unu proiectu de revisiunea legéi pentru casatori'a civile. Se o si faca cu una óra mai inainte, cà ací nu este tempu de perdutu in cestiune cá acésta, de viétia si de mórte.

Éra noi romanii locuitori in sinulu Carpatiloru si pàna susu la Tis'a, in acésta cestiune vitale, in acestu sacramentu se ne ferimu a lua esemple dela unele popóra conlocuitorie, cà acelea nu sunt bune. Se indemnamu pe tenerime a se casatorí, dara se'i si invetiamu a'si deschide bene ochii, cá se védia si barbatulu, si femeia, cu cine'si lega capulu pe viétia, se le spunemu, cumu au se castige, se pastredie a-vere, se'si crésca famili'a, se'i asigure venitoriulu.

Colectiune de diplome

d'in diplomatiariulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe romàni (valachi).*)

(Urmare.)

14.38 App. D. Tr. T. V.

Ací numai càtu facemu impartasire sinoptica a documentulu prea bene cunoscutu despre unirea aristocratiei, a sasiloru si a

*) In Nr. tr. 6 pe cãndu redactoriulu absentase diece dile de acasa, ordinea chronologica a acestoru documente se interrupse in tipografia, cà-ci culegatorii sarira una còla dein midiulocu. Reparamu acea eróre, ne reintòrcemu adeca éراسi la an. 1438, la care s'a fostu intrecurmatu seri'a in Nr. 5. Asia acestea documente vinu la midiulocu intre Nr. 5 et 6. ai Trans. Red.

secuiloru in contra turciloru si totu-odata in contra poporului tieranu romanu si unguru.

1438. Thordae in festo Dorotheae Virg. (Febr) Lorandi Lépes Vice-Vajvodae literae, super inita trium nationum in Transilvania unione; de mutuo sibi ferendo contra Turcarum invasionem, et Rusticorum proterviam auxilio.

Originale in Tabul. nat. sax. sub Nr. 80. juxta Eder de initiis saxonum p. 124.

Fragm. edidit: Eder in „Suppl. Libel. Valach.“ p. 24.

„ „ Schlötzer p. 75.

„ „ Eder de Initiis sax. p. 123. 124.

Innuit Eder in Felmero p. 75.

1438. 9. Ian. App. D. Tr. T. V.

Cătiva aristocrati dein comitate, cu comitele secuiloru si cu vicevoda Lépes in frunte, anuncia Sasimei dein cele siepte scaune, că óstea aristocratica ar fi strimtoratu pe óstea democratica in suburbea Clusiuului, provóca inse pe sasi in numele regelui Albertu si intre amerintiari de perderea gratiei lui, că se se scóle indata cu pedestrimea si calarimea loru si se ajute aristocratiloru a estermia pe „necredentiosii“ (?) tierani.

Michael Jaakch de Kwsal siculorum Comes, Desew de Losoncz, Universorum nobilium partium Transylvan. Capitaneus. Stephanus filius Bani de Losoncz predicta, Georgius consimiliter filius Bani de Balwanus, Andreas de Telegd, Nicolaus de Betlem, Johannes Farkas de Harina, Lorandus Lépes Vice-Waywoda Transsylv. et alii milites tam de Hungaria, quam partium Transsylvanarum nobiles, universis et singulis saxonibus septem sedium saxonicalium amicis nostris perdilectis, debitam reverentiam cum honore. Ecce nos hodie cum valida potentia invasimus suburbium Cluswár, ita quod de eadem civitate exire nullus potest quapropter vestras requirimus amicitias, et in persona excellentissimi Domini nostri Alberti Regis precipimus et mandamus, quatenus perceptis presentibus, statim cum peditibus, et equitibus vestris ad exstirpandum infideles rusticos in succursum nostrum venire, et accelerare debeatis, scien. quod si venire recusaveritis, nos eidem serenissimo Domino nostro Regio suo modo studebimus rescribere, secus in praemissis non facturi, si gratiam dicti Domini nostri Regis habere volueritis. Datum in Cluswár quarto die Epiphaniarum Dni anno ejusdem quadr. XXXVIII.

Authographum in Archivo Cibin. sax. Trannor. Edidit per extensum Eder in Felmer p. 74. 75.

1438. post 25. Martii. App. D. Tr. T. V.

Mandatulu regelui Albertu pentru installarea unei familii aristocratice in dominiulu dela Lupsa a mare si Lupsa a mica dein murtii apuseni in comitatulu Turda*).

1438. Budae Dominica p. p. annunciationem

*) Acestu documentu vene in combinatiune cu altulu, dein care se vede unu processu mare ce curgea asupra dominiului Lupsiei intre una familia romanésca de cnezu si intre famili'a aristocratica dela Trascau.

Mariae. Alberti Regis mandatum ad Conventum de K. Monostra, ut Joannes de Lupsa ac per eum Nicolaus, Clemens, Georgius, et Joannes filii ejus, eorumque posterii universi statuatur, titulo novae Donationis, et juris Regii in dominium possessionum suarum Nagy et Kis Lupsa, in Comitatu Thorda existentium, in quarum pacifico dominio, etiam progenitores ejus jam perstiterunt. Homines Regii ad hanc statutionem designantur, Petrus, Joannes, vel Michael de Jara, Ladislaus filius Benedicti de Szarkad.

Exstat in Arch. K. Monost. XIV. 382.

1438. App. D. Tr. T. V.

Regele Albertu apara pe sasi dela Bistritia in contra boieriloru secuiesci, carii incepusera a'i incolti lupesce.

1438. Budae feria quarta prox. a. fest. b. Thomae apost. Alberti Regis mandatum ad Comites siculorum, ne Saxones Bistriciensis in antiquis suis libertatibus turbentur.

Originale in Arch. Bistricien.

Copia in Arch. Guberniali.

1439.. App. D. Tr. T. V.

Doue familii vechi aristocratice romanesci (Valachorum) dein tienutulu Hatiegului, anume Ioanu numitu Candea dela Suseni (Malomviz) si Vladu (Ladislau) filiu alu aceluia, apoi Candea, filiu alu altui Candea, prin invasiunea turcesca intem-plata cu pucinu mai inainte, adeca in a. tr. 1438, isi perdusera si averile si diplomele nobilitarie Regele Albertu afla că acestea familii vechi romanesci facusera mari servituri statului si anume regelui Sigismundu socrului seu, de aceea le reinnoiesce diplomele nobilitarie si dá donatiune atátu pe possessiunile avute, câtu si in un'a ce o cumparasera pe banii loru*).

Albertus Dei Gratia Romanorum Rex semper Augustus, ac Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae etc. Rex, et Dux Austriae etc. fidelibus nostris Capitulo Ecclesiae Albensis Transylvaniae salutem et gratiam. Cum nos tum pro fidelitatibus, et fidelibus servitiis Joannis dicti Kende de Malomviz, ac Ladislai filii ipsius, nec non Kende filii Kende de eadem nobilium ut dicitur Vallachorum nostrorum Districtus nostri Haczeg appellati, per ipsos primum sacrae coronae dicti Regni Hungariae, quondam serenissimo Domino Sigismundo Romanorum Imperatori, ac praefati Regni Hungariae Regi Patri, et socero nostro felicis memoriae, in plerisque suis, et ejusdem Regni Hungariae agendis, et expeditionibus

*) Acesta dara este unu nou documentu despre originea romanésca a familiei aristocratice de comite Kendei de Malomviz, adeca pe romanescu curatu filiu alu lui Candea seu Candescu dela Suseni. Este curiosu, că in acésta diploma numele Kende se serie mai la vale odata si Kendris, cumu ar fi pe romanescu Candresiu seu Candrisiu, de unde apoi mai tardiu in gur'a si pen'a magiariloru se prefacu in Kenderesi, care si dete comunne la una alta familia aristocratica ce se serie cu predicatu de Szálláspataka, seu romanescu Salasiu-de susu. Kenderesi inse nu mai semnifica nici Candea seu Candidu, nici Candresiu seu Candresianu, ci CanepEANU dela Canepa (Kender), precumu aieptaseramu si airea. Éca cumu se prefacu si falsifica nomenclaturele.

demum nobis solium et Regimen praefati Regni nostri Hungariae opitulamine caelico adipiscentibus, nostro culmini posse-tenus exhibitis et impensis, tumque propter instrumentorum literarium eorum super possessionibus, et juribus ipsorum possessionariis confectorum, in nuperrimo nefandissimorum Turcorum ipsas partes nostras Transylvanas hostiliter invadentium et vastantium introitu, amissionem, ut fertur, deperditionem possession. ipsorum Joannis, ac Ladislai, Kendrisque, et Nicolai filiorum suorum, nec non Kende filii Kende, videlicet Malomviz praedicta, cum Malomviztorok, Sebestorok, Strogyel, et Szabathfalva nuncupatos, in praedicto Districtu Haczeg, et Comitatu de Hunyad habitas, in quarum pacifico dominio ipsorum progenitores a dudum perstitisse, ipsique Joannes et filii sui in unius directae medietatis praefatus Kende filius Kende perstitisse asserantur, de praesenti, eidem Joanni et filiis suis, demto tamen ipsius Joannis quoad ipsam unam medietatem, quoad aliam vero similiter medietatem possessionum praedictarum annotato Kende filio Kende, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis, praeterea possessionem Ontsockfalva vocatam, jam fatorum Joannis et filiorum suorum, ut dicitur emittiam, in cujus similiter dominio, idem Joannes et filii sui quiete existere narrantur, eidem Joanni et filiis suis duntaxat et modo simili ipsorum haeredibus, praemissis ita, prout praenarratur, stantibus, et se habentibus, vigore aliarum literarum nostrarum Donationalium exinde confectarum, novae nostrae Donationis titulo in perpetuum contulerimus, velimusque ipsos in eorumdem dominium legitime facere introduci; igitur fidelitati vestrae praecipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Mursina de Demsess, vel Dionisius de Szentgyörgy, ac alter Dionisius de Chula, seu Michael sive Ladislaus filius Michaelis de eadem, aliis absentibus, homo noster, ad facies praedictarum possessionum Malomviz, ac Malomviztorok, Sebestorok, Sztragyel, Zabathfalva, nec non Onchokfalva vocatarum, vicinis, et commetaneis ipsorum universis ibidem legitime convocatis, et praesentibus accedendo, introducat ipsos Joannem et filios suos, nec non praefatum Kende filium Kende in dominium earumdem possessionum Malomviz, ac Malomviztorok, Sebestorok, Osztragyel, et Zabathfalva, nec non Onchokfalva vocatarum, eisdemque quoad unam, ut praefertur medietatem directam, eidem Joanni et filiis suis, excepto praedicto Michaeli (sic) quoad aliam autem similiter equalem medietatem praelibato Kende filio Kende, item praedictam possessionem Onchokfalva ipsorum Joannis et filiorum suorum, ut praemittitur emittiam, eidem Joanni et filiis suis tantummodo sub modis, pactis, et conditionibus in praelegatis aliis literis nostris donationalibus contentis specificatis statuatur praemisso novae nostrae Donationis titulo ipsis incumbente, perpetuo possiden. si non fuerit contradictum; contradictores vero si qui fue-

rint, evocet ipsos contra annotatos Joannem filiosque ipsius, et praefatum Kende nostrum personalem in praesentiam ad terminum competentem, contradictionis eorum rationem reddituros. Et post haec, hujusmodi possessionariae introductionis, et statutionis seriem, ut fuerit expediens, cum contradictorum et evocatorum, si qui apparuerint, vicinorumque et commetaneorum, qui ipsi statutioni intererunt nominibus, ac termino assignato, eidem nostrae personali praesentiae fideliter rescribatis. Datum Budae secundo die festi Beatae Dorotheae Virg. et Martyris, anno Domini Millesimo quadringentesimo trigesimo nono.

Lecta. L. S.
ab extra ap-
pressi.

Dorso hujus mandati de peracta statutione, haec habentur inscripta: Homo Regius Ladislans de Chula, Capitularis Decanus Lucas de Vaya, commetanei Bauch, Sebesel, ac Ladislans de Clopotiva, Batóch de eadem contradiximus (sic!) nobilem virum Joannem Kende de Malomviz, et eorum aliis commetaneis . . . . et aliis . . . . ad villas Zabathfalva, ac Malomviztorok, nec non Malomviz et Sebestorok, nec non Osztragyel contra quas non fuit contradictum. Item commetanei Onchok Sylvae . . . . Osztrom, ac Ladislaus de Klopotiva . . . . mediam partem praedictae villae Onchok . . . . filii Buda Dionisius nomine ac Joannes nec non Demetrius de eadem villa, quartam partem alterius medietatis contradixerunt, prout de eadem villa ad alias tres partes introduximus praedictum Joannem, Kende et filios suos introscriptos nemine contradicente.“

Originale exstat in Arch. Capit. Alb. Transylvaniae.

In Transumpto Capitulari anni 1756. possidet D. Franciscus Kenderesi de Felső Szálláspataka.

1439. App. D. Tr. T. V.

Decretulu regelui Albertu in contra episcopului Georgie Lépes, carele in cestiunea migratiunei libere a poporului se opuneau cu armele in mana lui Desideriu-voda alu Transilvaniei*).

1439. „Datum in nostro descensu Campestri prope Vadum Tydewrew, in festo Exaltationis S. Crucis anno Domini 1439.“ Alberti Regis mandatum contra Georgium Lépes Episcopum Albensem, vi semet vajvodae Transilvano Deső de Losoncz opponentem de libera migratione Jobbagionum in medium Saxonum emanatum.

Originale in Tabulario nat. Saxoniae.

Fragmentum edidit Eder in Felmer p. 75. inquit et ibidem p. 104.

*) Dein acestu documentu si póte inchiáié, cà de si aristocratii stetesera victoriosi in a trei'a batalia in contra poporului, totusi acestuia nu i-se potù subtrage si cassá dreptulu migratiunei libere, de aceea tiranulu episcopu Lépes reapucá armele, de care apoi a si peritu in batai'a turécésca dela St. Imbru.

1439. post. 8. Sept. App. D. Tr. T. V.

Regele Albertu scrie deîn castrele sale asiediate la Vadului Tode, că unu podu deîn drumulu ce duce prin passulu Pôrta-de feru cătra Caransebesiu, s'a stricatu candu cu invasiunea turcésca. Pe acelu drumu se transportá in acelea tempuri sare multa dela salinele de langa Sibiu la Banatu, éra pentru conservarea podului se platea pe fiacare anu câte cinci mii grundi de sare. De podu ingrijia acelea famillii aristocratice romanesci, care sunt numite in diplom'a precedentá, si anume Ladislau filiu alu lui Ioanu alu lui Candea dela Suseni, cumu si Candresiu cu frate seu Nicolae, carii amenduoi éra frati cu Ladislau séu Vladu. Regele decise cá totu acestea famillii romanesci se ingrijésca de conservarea podului.

1439. In descensu nostro Campestri, prope vadum Tydewryw feria IV. prox. post festum natiuitatis B. M. V. — Alberti Regis donationales, vi quarum „quemdam pontem in via Vaskapu“ vocata, de partibus nostris Transilvanis versus Karansebes tendente existentem, per quem conductores salium nostrorum regalium ad partes Regni nostri Hungariae conducere consueverunt, ac pro cuius conservatione annuatim 5000 sales per Cameram de Vizakna solvebantur, quemve antea quoque Ladislaus filius Joannis filii Kende de Malomviz, nec non Kenderes et Nicolaus fratres dicti Ladislai carnales possederunt ad praesens usque „in anno autem proxime transacto, dum illi saevissimi Turci partes nostras Transilvanas subintrantes devastavissent,“ literae quoque Sigismundi Regis super conservatione dicti pontis exaratae deperditae cum fuerint, hinc eundem pontem iisdem porro quoque ad conservandum duxerit concedendum.

Edidit Katona . . . . p. 917.

„ Fejér C. D. T. XI. p. 316.

1439. 15. Sept. App. D. Tr. T. V.

Epistola papei Eugenii IV, cătra Benedictu episcopulu Severinului. In acésta epistola pap'a scriendu cu multu necasu asupra toturoru căti nu recunoscea primatulu Romei si nu adoptá tóte dogmele si ritulu apusénu, observa intre altele, că episcop'ia cea mai vechia romano-catolica dela Seretu (in Bucovina de astadi) éra vacanta dela inceptulu acelu seculu (1400), éra episcop'ia cea dela Bacau (in Moldov'a) inficientiata atunci de curendu, inca éra veduvita, deîn care causa nu numai catholicii deîn Moldavi'a, dara si vecinii Secui (Ciculi), si chiaru cei deîn Munteni'a se afla in periculu de a trece la ritulu grecescu, éra calngarii minoriti, a caroru vocatiunea fusese a sustiené dogmele si ritulu apusénu, au scapatatu, simtiendu lipsa de personalu. Dupa acestea pap'a Eugeniu committe strinsu episcopulu Benedictu, cá se'si intenda jurisdictionea sa si preste acelea duoe episcopii vacante, in modu provisoriu, pâna candu adéca densulu va fi in stare de a restaura numitele episcopate pe temeliulu cointelegerei ce avea cu Ladislau regele Poloniei, alu carui vasalu éra Ilie domnulu de atunci alu Moldovei*).

Eugenius**) Episcopus servus servorum Dei. Ve-

*) Pre cătu scimu noi, acestu documentu inca este unulu deîn acelea, care nu s'au fostu publicatu pâna acuma. Istoriografii ilu voru combina cu celelalte de acelasi coprinu, deîn acelasu tempu.

**) Combina Engel „Geschichte der Moldau“ p. 125.

Has literas transumit Nicolaus de Lasko Episcopus Bodo-niensis 1520. die 27. July. Transumptum vero hoc in copia existit in Archivo PP. Franciscanorum Claudiopolitano.

nerabili in Christo fratri Benedicto Episcopo Zewri-niensi,¹⁾ salutem et apostolicam benedictionem. Pro-vida sanctae hujus sedis apostolicae cura, eo semper intense dirigebatur, ne populi in medio paganorum, infidelium, schismaticorum, haeticorumque constituti, suo spirituali unquam carerent animarum solatio, sacerorumque administratione orbarentur. Hac itaque sancta ex provisione perinde, ac ex ea etiam principaliter ratione, ut ipsa salvifica, ac pura Domini nostri Jesu Christi fides inter eosdem paganos, infideles, schismaticos, ac haeticos, fructiferos capere possit salutis, propagationisque radices, salubriter non minus, ac pie instituti fuere jam ab olim diversissimis in terrae hujus mundanae oris Episcopatus, inter quos sane non ultimus erat ille, quem in Terra Moldaviae, ob terrae illius vastitatem, et Christi fidelium incommodam nimis dispersionem, praeter antiquiorem Ceretensem,²⁾ ab initio praesentis seculi jam vacantem, et cum gravi Christi fidelium jactura ne de praesenti quidem restaurabilem, in terrae illius metropoli Bacchowiensi³⁾ sancta Bonifacii hujus nominis Pontificis IX.⁴⁾ pontificatus sui anno X. tertio⁵⁾ sollicitudo erexit, ac pia Joannis hujus nominis Pontificis XXIII.⁶⁾ pontificatus sui anno quarto⁷⁾ liberalitas variis excoluit, ornavitque Indultis, et praerogativis. Cum tamen etiam sedes haec episcopalis de praesenti vacare dinoscatur, exindeque maxima oriantur incommoda, quin imo et animarum jactura eo magis funesta extimescenda sit, cum non solum ipsa terra Moldaviae, in qua graecana haeresis quoque quotidie magis ac magis pululare dicitur, sed et finitimi hujus terrae Ciculi⁸⁾, partesque Transalpinas⁹⁾ deficientibus iisdem in oris etiam Fratibus ordinis minorum ecclesiasticarum personarum inopia, vel maxime periculoso hoc tempore laborent. Hinc Fraternitati Tuae auctoritate apostolica serio injungimus, ut eousque etiam, donec adjuvante Divino auxilio de quo otius restaurando sive Episcopatu Ceretensi, sive vero Bacchowiensi cum dilecto in Christo filio nostro Ladislao Illustri Rege Poloniae, subjectoque eidem Elia Palatino Moldaviae per apostolica scripta providere poterimus. curam pastorem terris in supra memoratis¹⁰⁾, per Te et alios, quos ad id idoneos, et sufficientes putaveris, et signanter per Fratres minores de regulari observantia Provinciae Bosnensis solerter, et sine mora exerceas, et exerceri facias. Nec secus

1) De hoc Episcopatu Vide „Tudomány: Gyütem. 1835.“ IV. p. 108. et 116.

2) Episcopatus in Sereth in Moldavia.

3) Bakou in Moldavia.

4) fuit Pontifex ab anno 1389—1404.

5) i. e. anno 1401.

6) fuit Pontifex ab anno 1410—1419.

7) i. e. anno 1414.

8) Siculi Transilvani.

9) Valachia.

10) Haec verba in plurali sunt scripta, intelligi proinde debet terra Moldaviae, Siculiae, et Valachia, quod mirandum haud est, videantur enim literae Eugenii Pontificis de anno 1444. 1 Febr.

sub gravi apostolicae hujus sedis indignatione, et censura feceris. Super quibus tamen omnibus plenam, et omnimodam tenore praesentium Tibi concedimus auctoritate apostolica facultatem. Datum Florentiae anno incarnationis Dominicae MCDXXXIX. Decimo Septimo Calend. Octobris. Pontificatus nostri anno nono.

(Va urm̃.)

Despre mór'a de papiru dela Strugari.

On. Domnule Redactoriu!

In unulu dein numerii recenti ai pretiutei „Transilvanie“ am cetitu prim'a publicatiune romana a unoru date statistice, culesc cu diligentia, despre fabricile si mórele de papiru dein Austri'a si straine-tate. Totu-odata am observatu inse, cà in acele notitie „mór'a de papiru dein comunitatea romana Strugari, 2½ óre departe de Sabesiulu sas. este chiaru numai amintita; pre candu celelalte fabricile si mori sunt insocite de scurte, dara nimerite comitive necesarie si explicátorie*).

Deci veniu a ve comunicá o astfeliu de scurta comitiva, ce o possu, despre mór'a de papiru dein Strugari.

Mór'a de papiru dela Strugari, carea pàna in anii cesti dein urma producea charthia, inse numai de cea sbeutoria si, de cea grósa, mare cam albastra, tare multu folosita, mai alesu sub absolutismu, si si astadi fórte cautata aici, dar in desiertu, fu redicata de comunitatea Sabesiu. Pre o vechia bârna dein móra si acumu se póte cetí an. 1771. Loculu pre care sta Strugarii si mór'a de papiru este alu comunitatii Sabesiu. (Sasii adeca adusi fiindu de regii unguresci in Sabesiu in seclulu alu 12-lea, le-au donatu loru totu, pàna unde vedeau cu ochii, apoi sasii vedeau departe, pàna si preste paduri, dóra si munti. Modulu cumu si-au procuratu apoi diplome si sigille regesci, prin cari diceau, cà li s'a donatu loru pentru bravure in eternu cá proprietate acele locuri, cucerite cu agerimea ochiloru loru, astadi nu mai este mare enigma, cu atàtu mai micu secretu.) Mór'a se dedea apoi in arenda de càtra magistratul Sabesiului. Nu vedu mare lipsa se insiru arendatorii de atunci incóce. Strugarenii (toti romani, au fostu si sunt) dupace s'au rescumperatu dela sierbitute, mór'a nu se rescumperà, si astfeliu mór'a in fia-care anu avé si are d'a dá cetatiei Sabesiu 4 teancuri anumite de charthia, ce producea. Éra orasinulu trebuca se dea móri lemnele necesarie. Dela 1850, adeca pucinu dupa rescumperare incóce, s'au nascutu unele

*) Este chiaru numai amentita, dein acea cauza prea simpla, cà proprietarii acelei mori n'au comunicatu nimicu despre urdirea si alte vicissitudini ale ei, atunci candu au fostu provocati, apoi scienti'a si datele nu se potu suge dein degete.

Red.

incurtature incurcate, si de atunci Sabesiulu negà d'a dá móri lemnele. Ba mór'a, de vreo càtiva ani incóce, neci nu se mai intrebuintiédia, fiindu-cà remasa inderetrulu tempului, productiunea ei neci nu se mai prea cauta si in alte parti, neci nu se platesce. Astadi vedemu, cà acea móra este proprietatea unui cive dein Sabesiu, si precumu se aude, ambla se o vendia; inse pamentulu, loculu remane alu comunitatii Sabesiu.

La comitiv'a „Transilvaniei“ despre fabric'a de charthia dela San-Petru de pre valea Sabesiului, facu scurtulu adausu, cà societatea vienesa, ce sustiene si esplotédia acea fabrica, de unu tempu incóce a facutu multe spese, cumperandu multu pamentu pre tiermurii riului Sabesiu, pàna aprópe sub pólele muntiloru, inmultiendu machinele si magazinele, fàra cà in adeveru se se rentedie tóte aceste sporiri immense. Celu mai mare castigu 'lu-au sasii si sasócele dein San-Petru, cà prea multiamindu-se cu subsistenti'a ce o afla cá lucratori, cu micu cu mare, la acea fabrica, dein di in di se aplica totu mai tare la lucrulu mechanicu si mai usioru dela fabrica, si lasa lucrarea campului in grigea Domnului si a Romaniloru, cari, in fine, se vedu constrinsi a cumperá si mosiele sasiloru. De altu-mentrea nu e neci o minune, cà-ci pucinii sasi dein scaunulu Sabesiului, preste totu acuma cam asiá o patiescu; si ei totusi nu 'si potu explicá cumu de scadu, saracescu si se impucinédia dein anu in anu, pre candu romanii se redica, desvólta si immultiescu. Inse despre acestea alta-data.

Aceste sunt, domnule Redactoriu, pucinele notitie, cari dein datorintia patriotica si romana, le-amu aflatu nu netrebuintiése a le comunicá, cá scurtu adausu la amintitulu articolu publicatu in „Transilvania.“ Éra Dta, déca credi cà este trebuintia, binevoiesce a le folosi, candu si dupa cumu vei judecá cà este mai bine.

Alu Dtale cu stima distincta
Ionu Valeriu Barcianu.

Ad Nr. prot. 68 - 1873.

Publicarea contribuitorilor incurse

pentru fondulu academieii de drepturi romane pre tempulu dela 10. Martiu pàna la (?) Martiu 1873.

I. Prin dn. Gregoriu Tomescu, cancelistu judiciariu dein Uedinu (Bánfi-Hunyad).

Dela domnii: Gregoriu Tomescu, cancelistu jud. 50 cr. Knap Mozes, arendatoriu 1 fr. Király Josef, privatieriu 20 cr. Gaszner Sándor, privatieriu 20 cr. Albrecht Márton, cancelistu la polit. 20 cr. Fonet János, comerciante 30 cr. Gy. S. 1 fr. A. I. 50 fr. Balás Lajos, posesoriu 1 fr. Berkesi Sándor, subforstieriu 20 cr. Gracza György jun., diurnistu 20 cr. Somodi István, concipistu avocat. 20 cr. Sebe Samuel, avocat 1 fr. Ioane Furcoviciu, cantoriu 10 cr. Fekete Pál, not. com. 15 cr. Horváth György, propriet. 20 cr. Ioanu Condoru, parochu 15 cr. Gavrilu Condoru, preotu 20 cr. Iosifu Savu, preotu 30 cr. Varju Imre, negutiatoriu 50 cr. Daibukat Salamonu, concipistu avocat. 50 cr. Ioane Petrisioru, preotu 1 fr. Michailu Crai-

nicu, preotu 50 cr. Samuila Popu, perceptoriu 2 fr. Levinsky Bertalan, scriitoriu avocat. 20 cr. E. I. 1 fr. Stefanu Nicolae, preotu 30 cr. Dr. Magos Károly, medicu 50 cr. Telegdy Károly, subjude regiu cerc. 1 fr. Agh Ferencz, jude regiu cerc. 1 fr. Máthé János, submedicu 1 fr. Ilia Popu, esecutoriu perceptorale 50 cr. Gelei Imre, posesoriu 50 cr. Kopes Mór, speculantu 50 cr. Burg Josef, notariu comun. 50 cr. Hankovits György, avocat 50 cr. Vasile Galvácsi, notariu com. 50 cr. Iosifu Romanu 1 fr. Gracza György, avocat 1 fr. Török Károly, jude proces. 1 fr. Csató János, posesoriu 1 fr. Kováts J. J. 50 cr. Blasek János, padurariu 40 cr. Sum'a 25 fr.

II. Prin dn. Ioanu Popu, teologu absolutu s'au tramesu dein Siardu.

Cu disculu in baserie'a gr. unit. locale, s'au adunatu 11 fr. Dein cass'a bisericeii 2 fr. Dela domnii: Nicolau Popu, parochu 2 fr. Teodoru Pauletti, docente 2 fr. Moise Pop'a, cantoriu 1 fr. Georgie Barbu, curatoti 1 fr. Moise Dumitreanu, proprietariu 1 fr. Georgie Pop'a, proprietariu 1 fr. Ioanu Radu jun. 1 fr. Georgie Lucaci 1 fr. Ioanu Barabasiu 1 fr. Licheria Tiutiianu 1 fr. Ioanu Popu, teologu absolutu 1 fr. Sum'a 26 fr.

III. Prin dn. Demetrie Dariu Tiarina, parochu gr. cath. in Rechitova.

Cu disculu in baserie'a locale, s'au adunatu 50 cr. Dein cass'a s. bisericeii 2 fr. Dela domnii: Dem. Dariu Tiarina, parochu gr. cath. 2 fr. Ionu Dragota, cantoriu 1 fr. Bernardu Bercoviciu, otelieriu 1 fr. Iosifu Fodorescu 40 cr. Lapedusiu Biba 40 cr. Iuliu Dariu 40 cr. Septimiu Dariu 20 cr. Pompiliu Dariu 10 cr. Sum'a 8 fr.

Dela dn. Teodoru M. Buci's'a, propriet. in Medeasiu 2 fr. Sibiu in 20. Martiu 1873.

Dela secret. asoc. trans.

Bibliografia.

COLUMN'A LUI TRAIANU. Istori'a. Scientie economice. Dreptu. Medicina. Scientie naturale. Poesi'a. Bibliografi'a. Literatur'a poporana etc. An. alu IV-lea. Sumariu in Nr. 4: Fumuri archeologice, esite dein pipe pre-istorice, de A. I. Odobescu. Souvenirea, poesia, de A. Carpenisienu. Iancu Jianu, schitia biografica, de C. D. Aricescu. Anesse la biografi'a Jianului: 1, Trei balade poporane dein Olteni'a: 2. O cantionata dein 1872. Bibliografi'a: O scriere oftalmologica a dlui dr. Vladescu, de dr. Z. Petrescu. Natur'a fisic'a a Munteniei dupa Ovidiu, de B. P. Hasdeu. Concertulu D-si'orei Elen'a Costache-Iepurenu, de Antonin Roques. Catalogulu espositiunei publice dein Bucuresci. Viéti'a dupa doctrin'a positiva, de St. Michaiescu. Bucuresci.

Depusu la tote librariile spre vendiare: **PLANULU ORASIULUI BUCURESCI** (textu francesu). Pretiulu 2 lei noi. Cartonatu in forma de Albumu 2 lei 50 bani.

In curendu va aparea: **GUIDE de VOYAGEUR A BUCAREST.** Formatu in 16°, va coprinde vreo 12 cöle. Ilustratu cu unu planu alu orasiului Bucuresci.

Dein scrierile dlui B. P. Hasdeu se mai afla de vendiare la administratiunea Revistei Column'a lui Traianu: Istori'a tolerantiei religiose in Romani'a: protestanti, catholici, mahomedani, lipoveni si evrei. Editiunea II. Pretiulu 2 lei noi. Rasvanu-voda, drama istorica in 5 acte in versuri. Edit. III. Pretiulu 3 lei n. Trei evrei: Shylock, Gobseck si Moise; studiu literariu. Pretiulu 1 leu n. Talmudulu, cá professiunea de credintia a poporului israelitu; studiu filosoficu. Pretiulu 1 leu n. Industri'a nationala facia cu principiulu concurentiei; studiu politico-economicu. Pretiulu 1 leu n. Cine le iea de-odata, pretiulu totalu este 6 lei n., éra pentru Transilvani'a 3 fiorini. Numai vreo câteva au mai remasu dein editiunea I: Ionu-voda celu cumplitu, cu unu portretu si 10 gravure, apröpe 300 pagine. Pretiulu 7 lei n., éra pentru Transilvani'a 3 1/2 fior.

Se afla de vendiare la tipografi'a Curtii, pasagiulu romanu: **Pravil'a lui Matheiu VV.**, tiparita dupa editiunea dein a. 7160, alu lui Chr. 1651.

Infamiele imperiului lui Napoleonu III. Traductie dupa Griscelli. Pretiulu 1 fr.

A esitu de sub presa: **Dialogu germano-romanu.** Coprindendu o mare colectiune de tote dicerile cele mai necesarie precumu si conversatiuni; pentru institute si studie proprie. Pretiulu 1 leu n.

REVIST'A STIENTIFICA. Diariu pentru vulgarizarea scientieloru naturale si fisice cu unu suplementu tractandu despre agricultura, comerci, industria si economi'a nationala, apare la 1. si 15. ale fie-carei luni câte o cöla in 8° de textu, avendu la fie-care luna câte o stampa cu figuri litografiate, si unu suplementu de o diumetate cöla in octavo de textu. Sub redactiunea d-loru P. S. Aurelianu, ingineriu agricolu, direct. scölei de agricultura si silvicultura, etc. etc., si dn. Gr. Stefanescu, licentiatu in scientiele naturale, profes. de geologia si mineralogia la facultatea de scientie, etc. etc. Abonamentele se facu numai pe unu anu si cu pretiu de 15 lei. Pentru strainatate se adaoga costulu postei. Sumariu in Nr. 2: Cronic'a, de P. S. Aurelianu. Fisiologia. Respiratiunea. Istori'a si actiunea sa, organele de respiratiune, de Gr. Stefanescu. Econom'i'a publica. Industri'a romana si libertatea comerciului de importatiune, de P. S. Aurelianu. Stamp'a. Respiratiunea si organele de circulatie. Abonamentele se facu in districte la dd. corespondenti si la tote birourile postali; in Bucuresci la librari'a Socecu, séu de-adreptulu la redactiune, strad'a Teiloru Nr. 1.

ECONOMULU. Organu periodicu pentru toti ramii de economia, industria si comertiu, apare de 2 ori la luna, in 1. si 15. Se prenumera pre 1 anu cu 4 fr., pre $\frac{1}{2}$ anu cu 2 fr., pre $\frac{1}{4}$ anu cu 1 fr. Pentru Romani'a: pre 1 anu 10 lei n., pe $\frac{1}{2}$ anu 5 lei n. — Coprinsulu in Nr. 4: Economii'a schimbatori'a. Cultivarea lutienei. Pentru ce cade hold'a, si cumu se pote preveni acesta. Cultivarea petuniloru. Ce pote ave influenti'a asupra cantitatei lapte-lui la vaci. Tractarea vaciloru de a fetá. ABCdarius de auru pentru arendatoriu. Influenti'a sarei asupra radichiloru de luna. Despre ingrasiarea viteloru. Despre calea ferata ostica si impreunarea acesteia cu celea dein Romani'a. Post'a redactiunei.

Nr. 12. — Anulu VII. Iasi 1. Martie 1873. Convorbiri literarie. Redactoriu Iacobu Negruzzi. — Sumariu la Nr. 12: Alecu Russo, studiu de V. Alecsandri. Dein scrierile lui Alecu Russo. Istori'a critica a romaniloru, de B. P. Hasdeu, critica de G. Panu. Elegi'a XVI. si XXVI. poesii de André Chénier, trad. de A. Naumu. Padurea Bucovinei, poesie de V. Umlauff, in traducerea lui I. V. Stefanu. Bibliografia. Anunciuri.

A esitu de sub tipariu si se afla de vendiare in Iasi la tipografi'a nationala si la tote librariile: V. Alecsandri. 1497. Dumbrav'a rosie. Poemu istoricu. Editiune de Iucsu. Pretiulu 2 lei noi.

A esitu de sub tipariu si se afla de vendiare la tote librariile: Poesii de Iacobu Negruzzi. Unu volumu in 8 si 234 pag. Editiunea Socecu et Comp. Bucuresci. Pretiulu 2 lei n.

Dein cursulu completu de Gramatic'a elina de I. Caragiani au esitu pana acuma 2 volume, adeca: Etymologi'a si syntaxea. Se afla de vendiare la librariile dein Iasi, Bucuresci si Craiova.

Convorbiri literarie. Anulu III., IV., V. si VI., fia-care brosiatu intr'unu volumu, se afla de vendiare cu pretiu de 1 galbenu volumulu, la administratiunea tipografiei nationale si la librari'a Lewandowski.

La librari'a I. Lewandowski a sositu unu transportu mare de: Carti judeciarie ale celor mai renumiti autori. Insciintiemu dar pe toti domnii profesori, advocati, judecatori si pe domnii studenti dela universitate despre acesta.

Pe copertele foiei „Convorbiri literarie“ se primescu si anuntiuri literarie si artistice. — Pretiulu pentru unu randu peste unu satlpu este de 10 bani.

Cu bibliotec'a de lectura a dlui I. M. Riu-reanu, directoriu la Mateiu Basarabu se intempla ceea ce nu s'a mai vediatu in tierile Daciei. Eca abia in patru ani se vede a trei'a, inca si a patr'a editiune dein unele parti ale acelei bibliotece, in cate 5000 inca si diece mii de esemplarie. Acea biblioteca de lectura se compune pana acuma dein urmatoriele opere: Seria I. Datoriele copiiloru cãtra parintii lor, a 3-a edit., 70 bani. — Istoriore pentru copii, a 2-a ed., 70 b. — Noue istoriore pentru copii, urmate de rugaciuni. Fabule. 70 b. — Cele doue surori, seu frumos'a si urit'a. 70 b. — Famili'a Christina. Rosele rosii si rosele albe. Copil'a muta. Pescarulu. A 2-a ed. 70 b. — Priveghietorea, urmata de Theodor'a seu Copilulu perdutu. 70 b. — Miel-lulu, urmatu de Licuriciulu. A 2-a ed. 70 b. — Inelulu gasitu. Bani de arama. Incendiulu. A 2-a ed. 70 b. — Rosariulu, urmatu de Musca. 70 b. — Ajunulu nascerii Domnului. 70 b. — Ouele pasceloru, urmate de Petre si Alecsandru. 70 b. — Emigrantii la Brasilia. 70 b. — Cei doi frati. 70 b. — Ros'a de Tanneburgu. 70 b. — Canarulu, urmatu de Capel'a dein padure. 70 b. — Seria II.: Franklinu, opere alese. A 4-a edit. 90 b. — Vocabulariu de morala, seu bune consiliuri. 90 b. — Morala in fapta, seu bune ecsemple. 90 b. — Seria III.: Columb, seu Descoperirea Americi (dupa Lamartine). 1 leu 20 b. — Elemente de Geometria, (Legendre modificatu de Blanchet), traductiune de I. M. Riu-rénu, in asociatiune cu D. E. Angelescu, profesoriu. 4 lei n.

Cuventulu Tréba.

Unii tienu mortisiu, ca daco-romanii au luat acestu cuventu dela slavi. Fia si asia, ca pentru atata lucru nu va curge nici unu sange; dar ore unii scriptori latini antichi de unde voru fi luat cuventele Trebax et trebaciter? Italianii de unde au travaglio, de unde francii travail et travailler, spaniolii trabaajar, portugallii trabaajar? Ore treb'a romanésca nu este totu lucru, totu labóre, ocupatiune? Si candu ai de lucru, candu ai tréba, nu dici ca trebue se faci, se deregi, se te apuci de cutare tréba, lucru?

A dou'a editiune d'in

Infricosiatele stricatiuni ale beuterei de vinarsu-rachiu. Invetiaturi mantuitoie, culese si reproduse in romanesce de I. Petricu, parochu si protop. de legea resaritena, si G. Munteanu, profes. si direct. alu gimnasiului rom. d'in Brasiovu, au esitu de sub tipariu in an. 1868. — Pretiulu numai 10 cr. v. a., si se pote trage de-adreptulu dela tipografii Römer & Kammer in Brasiovu.